

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.543

*Капітанець С.В.,
канд. пед. наук, доц., старш. наук. співроб. відділу
удосконалення протидії митним правопорушенням,
Науково-дослідний центр митної справи
Науково-дослідного інституту фіскальної політики УДФСУ*

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В ЄС: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Постановка проблеми. Тютюнові вироби належать до тієї категорії товарів, котрі після валюти, наркотиків та зброї найчастіше незаконно переміщують через митний кордон. Цей факт, на жаль, є загальноновизнаним.

Надзвичайно важко визначити реальні об'єми незаконного обігу тютюнових виробів. Проте, на думку більшості фахівців з даної проблеми, світовий об'єм незаконного обігу досягнув недопустимо високого рівня. Так, згідно даних компанії Euromonitor International, кожна десята у світі викурена сигарета є нелегальною. Незаконна реалізація тютюнових виробів сягає 600 млрд сигарет в рік, а об'єм недоотриманих урядами всього світу податкових надходжень щороку складає від 40 до 50 млрд дол. [1]. Саме тому важливо, щоб уряди різних країн прагнули та намагалися отримати за результатами досліджень міжнародних організацій, шляхом моніторингу, проведення незалежних опитувань, обміну інформацією максимально достовірну інформацію про масштаби проблеми, пов'язаної з незаконним обігом тютюнових виробів. На основі таких даних простіше вибудувати ефективну систему протидії такому обігу. Важливо при цьому визначити причини виникнення даного явища, його наслідки та прояви. Зрозуміло, що на сьогоднішній день 100% уникнути причин, котрі спонукають до вчинення такої «привабливої» незаконної діяльності щодо обігу тютюнових виробів, неможливо. Але, принаймні, необхідно хоча б уникати їхнього прояву та знижувати ризики їх появи. Для цього, на нашу думку, варто зосередитись на детальнішому вивченні причин та наслідків незаконного обігу тютюнових виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання незаконного обігу тютюнових виробів, зокрема їх теоретичній основі присвячені праці Красовського К. С., Кисловського Ю. Г. та ін. [2–3]. Проблеми притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил присвячені праці Додіна Є. В., Романенко І. М. [4–5]. Комплекс заходів, пов'язаних із запобіганням злочинам у сфері обігу підакцизних товарів, досліджували у своїх роботах такі автори, як Кириченко І. В., Лисенко В. В., Дзісяк О. П. [6–7]. Водночас питання причин та наслідків незаконного обігу тютюнових виробів недостатньо висвітлене у наукових дослідженнях. Вивчення зазначеної проблеми дозволило б підвищити ефективність здійснення професійної діяльності митних органів в напрямі протидії правопорушенням, зокрема нелегальному обігу тютюнової продукції.

Постановка завдання. З огляду на актуальність проблеми, мета статті полягає в загальному аналізі проблеми незаконного обігу тютюнових виробів, виокремленні основних причин та наслідків цього делікту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тютюнові вироби – один з найбільш розповсюджених товарів нелегального ринку. Це зумовлено високими прибутками, відносно нескладним процесом виробництва та мобільністю обладнання, низьким рівнем виявлення незаконного виробництва і відносно поблажливими санкціями до порушників. За умов м'яких кримінальних покарань, неефективного прикордонного контролю, недостатньої кількості арештів та через велику різницю між ставками акцизного податку у сусідніх країнах проблема незаконного обігу буде загострюватись. Сигарети – це товар, що легко транспортується та з дуже привабливим співвідношенням ваги і вартості, оподатковуваний високими податками і користується величезним попитом. Саме тому сигарети залишаються одним з найбільш поширених об'єктів нелегального переміщення та нелегальної торгівлі в світі. Так, деякі мешканці Східної Європи заробляють на невеликих партіях контрабандних сигарет більше, ніж на своїй основній роботі – 100-150 доларів США в тиждень. Незаконна торгівля – це робота не тільки дрібних ділків. Останнім часом організована злочинність набирає обертів. Прибутки можуть бути високими, адже лише з одного транспортного контейнера контрабандних сигарет злочинні угруповання можуть заробити більше 1 млн доларів США.

При цьому кошти, що заробляються на тютюнових виробках, переміщених з порушенням митних правил через митний кордон з метою подальшої їх реалізації, недоотримує державний бюджет. До того ж «чорний» обіг тютюнових виробів, до якого відносять імпорт, експорт, транспортування, зберігання, торгівлю з порушенням вимог законодавства, що регулює ці питання, – проблема з багатьма складовими, серед яких – злочинні угруповання, які контролюють виробництво контрафактних сигарет, протизаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон та ухилення від сплати податків у великих розмірах.

Протягом останніх десяти років незаконний обіг тютюновими виробами стрімко розвивається, створюючи постійно проблеми для директивних і правоохоронних органів. В усьому світі продовжується зростання ринку так званих «дешевих білих» або «нелегальних білих» сигарет, що виробляються спеціально для незаконного переміщення через митний кордон. Так, у ЄС, як відомо, «дешеві білі» сигарети відносяться до торгових марок, що незаконно продаються на терені європейського об'єднання виробниками, які не мають законної мережі розповсюдження та не сплачують жодних податків у ЄС. У зв'язку з цим, є потреба співпраці як з партнерами в ЄС, так і в основних країнах-джерелах і країнах-транзитерах тютюнової продукції, щоб запобігти подальшим втратам доходів бюджету ЄС.

Незаконне транспортування тютюнової продукції в Західну Європу почалася на початку 90-х років після відкриття кордонів. Більша її частина нелегально вивозиться в країни Євросоюзу. Українські, білоруські, молдовські та російські сигарети були виявлені не тільки в сусідніх Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії, але й в Австрії, Болгарії, Чехії, Естонії, Латвії, Литві, Франції, Німеччині, Греції, Великій Британії, Нідерландах, Норвегії, Фінляндії, Швеції, Люксембурзі та Мальті. Обсяги незаконно вивезеної та реалізованої тютюнової продукції наочно відображені у табл. 1.

Таблиця 1

Головні європейські споживачі нелегально завезених і реалізованих тютюнових брендів

Країна	Країни, в яких вироблена нелегальна продукція, в млрд штук	
1	2	3
Польща	1. Білорусь	2,68
	2. Україна	1,34
	3. Без маркування конкретної країни	1,46
Литва	1. Білорусь	0,53
	2. З маркуванням duty-free	0,05
	3. Без маркування конкретної країни	0,05
Латвія	1. Білорусь	0,47
	2. Росія	0,12
Угорщина	1. Без маркування конкретної країни	0,22
	2. Білорусь	0,14
	3. Україна	0,08
Чехія	1. З маркуванням duty-free	0,13
	2. Білорусь	0,09
	3. Україна	0,08
Естонія	1. Росія	0,12
	2. Білорусь	0,09
Німеччина	1. Чехія	5,24
	2. Польща	4,79
	3. З маркуванням duty-free	1,81
	4. Білорусь	0,72
Італія	1. Без маркування конкретної країни	-
	2. З маркуванням duty-free	-
	3. Підробки	-
	4. Білорусь	0,59

продовження табл.1

1	2	3
Словаччина	1. Без маркування конкретної країни	0,07
	2. Україна	0,06
	3. Чехія	0,04
	4. Білорусь	0,02
Норвегія	1. З маркуванням duty-free	0,41
	2. Швеція	0,37
	3. Литва	0,13
	4. Польща	0,09
	5. Білорусь	0,09
Швеція	1. З маркуванням duty-free	0,24
	2. Без маркування конкретної країни	0,13
	3. Польща	0,09
	4. Данія	0,06
	5. Білорусь	0,03
Великобританія	1. З маркуванням duty-free	1,99
	2. Польща	1,38
	3. Пакистан	1,06
	4. Іспанія	0,91
	5. Румунія	0,71
	6. Білорусь	0,61

Джерело: [8]

За інформацією Spiegel Online, тільки у Берліні незаконно ввезені сигарети можна купити у більш ніж 300 точках, більшість з яких знаходяться в найбідніших районах міста. А от незаконне переміщення українських сигарет в Італію в 2016 році сягнуло 1 млрд сигарет. Підкреслимо, що всі ці сигарети не є контрафактом. Це легально вироблені в Україні сигарети, що були продані контрабандистам та переміщені в ЄС через митний кордон.

Шкоду завдає й обіг контрафактних виробів. Контрафактні вироби мають не тільки низьку якість і поганий смак, а й можуть виявитись небезпечнішими для здоров'я, ніж оригінальна продукція. Вони не відповідають жорстким регуляторним нормам, яких дотримуються виробники легальної продукції щодо рівня вмісту смоли, нікотину, окису вуглецю і можуть мати заборонені інгредієнти. Переважна більшість контрафактної продукції у світі надходить від незаконних виробників з Китаю, Парагваю, Близького Сходу і країн Східної Європи. Правоохоронні органи здійснюють рейди з виявлення нелегальних виробництв, але більшість таких виробництв є невеликими за розмірами, мобільними і знаходяться у віддалених районах, через що їх важко відстежити. Кустарні виробництва, на яких сигарети, як правило, упаковуються вручну, часто є підпільними і можуть зникнути протягом декількох годин [9].

Слід додати, що незаконно переміщені сигарети продаються за ціною нижче ринкової. Це підвищує споживання сигарет і підриває зусилля щодо запобігання куріння серед молоді. Адже пропонуються найвідоміші міжнародні марки сигарет за цінами, доступними навіть для споживачів з низькими доходами, і там, де західні товари вважаються особливо вишуканими і стильними. Подібний нелегальний тютюновий товар не підпадає під законні обмеження і правила охорони здоров'я, такі як заборона продажу тютюну неповнолітнім, вимоги до етикеток і правила, що стосуються допустимих добавок.

І, нарешті, збільшення незаконного обігу сигарет також означає розширення можливостей для організованої злочинності, яка займається протиправною діяльністю й в інших сферах, що потенційно може підвищити загальний рівень корупції. Незаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон у великих масштабах означає наявність кримінальних організацій і досить розвинену систему розповсюдження контрабандних сигарет на місцевому рівні. Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) визнає, що нелегальна торгівля тютюном є джерелом фінансування криміналітету та тероризму [10]. Завдяки OLAF ланцюжок поставок контролюється на кожному кроці. Крім того, як зазначають фахівці OLAF, основна увага повинна приділятися тому, щоб усі виробники тютюнової продукції використовували системи відстеження і така продукція не потрапляла до рук кримінальних мереж. З огляду на загальний контекст проблеми, як повідомляє директор з питань політики OLAF Маргарет Хофманн, у Європі зростає поінформованість про необхідність посилення та заохочення обміну інформацією між відповідними органами влади на

національному та європейському рівнях, надання адекватних засобів для обміну розвідданими. Маргарет Хофманн зазначає, що доходи від нелегального трафіку тютюну, в деяких випадках, були дійсно використані для фінансування терористичних груп. Це демонструє широкий кримінальний потенціал незаконної торгівлі тютюном. Тому важливіше об'єднати зусилля на всіх рівнях у боротьбі з незаконною торгівлею тютюновими виробами та продовжувати здійснювати міждержавний обмін відповідною інформацією [11].

Для ефективної протидії незаконному обігу тютюнових виробів та для позбавлення суспільства від його негативного впливу, вважаємо за необхідне визначити причини та рушійні сили цього нелегального явища. До основних причин віднесемо такі:

- 1) споживачі намагаються зекономити кошти;
- 2) злочинці прагнуть заробити гроші.

Існують й інші причини, що поглиблюють ситуацію, пов'язану з незаконним обігом тютюнових виробів. До них можна віднести: незбалансовану фіскальну політику; диспаритет цін, зумовлений різним рівнем оподаткування в різних державах; протекціоністські заходи; корупцію; неефективну роботу правоохоронних органів; недостатньо суворий державний контроль у вільних економічних зонах; недостатньо гнучке і суворе законодавство та м'яку систему санкцій за його порушення; розширення збутової мережі поширення нелегальної продукції; толерантне ставлення суспільства до нелегальної торгівлі тютюновими виробами.

Крім вищезазначеного, варто додати, що багато країн приймають законодавчі акти, спрямовані на боротьбу з нелегальною торгівлею, однак, правоохоронні органи часто не можуть забезпечити належне виконання такого законодавства. Це обумовлено декількома факторами.

- 1) Державний контроль.

Ефективний контроль за вантажами, що переміщуються через митний кордон, вимагає значних ресурсів й участі як місцевих, так і міжнародних правоохоронних органів. Для ефективного контролю необхідні, перш за все, кваліфіковані фахівці, що займаються запобіганням правопорушень, їх аналізом, розвідувальною діяльністю, виявленням правопорушень та проведенням розслідувань, а також спеціальні інформаційні системи, призначені для збору і аналізу інформації, оцінки ризиків, розподілу ресурсів і забезпечення зворотного зв'язку з учасниками заходів, що проводяться.

Важливою складовою ефективного прикордонного та митного контролю є взаємодія і взаємодопомога відповідних органів та служб. Зрештою, мобільні групи фахівців повинні бути забезпечені транспортними засобами, переносними пристроями для перевірки вантажів (сканерами) й іншим найсучаснішим обладнанням.

Через географічні особливості ефективність державного контролю на кордоні знижується у багатьох країнах. Однак здебільшого для незаконного переміщення цигарок використовуються легальні пункти пропуску через державний кордон, що розташовані в таких місцях, як порти, мости, міжнародні траси, аеропорти і вільні економічні зони. Малоефективний контроль за перетином кордону в цих пунктах, посилений корупцією різного рівня, дозволяє контрабандистам безкарно провозити великі партії товарів. Ситуація може ускладнюватись й політичною нестабільністю в країні або регіоні.

- 2) Транзитні вантажі і перевалка вантажів.

Часто перевалка відбувається у зв'язку з необхідністю зміни виду транспорту при мультимодальних перевезеннях, наприклад, з морського на автомобільний. Чимала частина перевалок в міжнародних перевезеннях здійснюється в спеціально відведених митними органами для цих цілей місцях, завдяки чому вантажі не підлягають огляду і не обкладаються митом.

У багатьох країнах світу правоохоронні органи не наділені досить широкими повноваженнями, необхідними для ефективної боротьби з нелегальною торгівлею тютюновими виробами, оскільки вона вважається відносно небезпечним для суспільства правопорушенням. Саме тому нелегальна торгівля сигаретами настільки приваблива для кримінальних синдикатів: незаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон приносить більший прибуток при мінімальному ризику, оскільки за незаконну реалізацію сигарет передбачені набагато м'якші покарання, ніж за торгівлю наркотиками, торгівлю людьми або за контрабанду зброї.

Ще однією з причин поширення незаконного обігу тютюнових виробів є толерантне ставлення суспільства до нелегальної торгівлі тютюновими виробами. Розвиток нелегальної торгівлі багато в чому обумовлено споживчим попитом. Споживачі переважно знають про те, що купують незаконно ввезену у країну або контрафактну продукцію, проте бажання зекономити переважає. У той же час прості громадяни часто не мають уявлення про наслідки нелегальної торгівлі і вважають її «злочином без жертв».

За словами доктора Луїзи Шеллі, професора Університету Джорджа Мейсона, незаконне переміщення сигарет через митний кордон стало серйозною проблемою в регіоні ОБСЄ з таких причин [12]:

1. Існує багаторічна культура безкарності. Це особливо виражено на Балканах, де до незаконного переміщення сигарет через митний кордон причетні чиновники вищої ланки. Подібне

порушення митних правил так само зустрічається в колах емігрантських спільнот, представники котрих не можуть знайти роботу. Цим теж зловживають маргінальні громади, які часто стають продавцями нелегально переміщених через митний кордон сигарет.

2. Корупція є ключовим елементом у незаконній торгівлі сигарет та охоплює посадових осіб багатьох сфер діяльності на різних щаблях влади (особливо це стосується посадовців, котрі служать на кордонах, у портах, митницях, поліцейських та навіть глав держав).

3. Важливу роль відіграють недержавні суб'єкти, включаючи злочинців, терористів тощо. Вкладання значних сум грошей у незаконні мережі – це проблема безпеки в регіоні ОБСЄ.

4. Численні посередники, які допомагають переміщувати через митний кордон сигарети, включаючи водіїв вантажівок, а також корумпованих чиновників, тобто тих, хто пропускає контейнери, автомобілі тощо та контрабандистів з вантажами, що містять заборонені тютюнові вироби.

5. Зони вільної торгівлі відіграють визначальну роль у незаконній торгівлі сигаретами. Наприклад, вільна зона Джебель-Алі в Дубаї є джерелом імпорту незаконних сигарети в Європу.

6. Незаконна торгівля сигаретами не є самостійним злочином. Така торгівля дотична до торгівлі наркотиками, контрабанди представниками дикої природи, торгівлі контрафактними товарами та іншими злочинами.

7. Значення нових засобів масової інформації. Наприклад, Facebook містить повідомлення про постачання партій незаконних сигарет. Але адміністратори Facebook не допомагають правоохоронним органам, навіть якщо таке прохання до їх відома було доведене.

8. Відсутність зосередження уваги правоохоронних органів на незаконному переміщенні сигарет через митний кордон у регіоні ОБСЄ. Сьогодні бажає кращого аналіз мереж транспортування тютюнових виробів та тероризму. До того ж недостатньо силових ресурсів для боротьби з тим, що багатьом схоже на дрібну торгівлю. Злочинці та терористи зосереджують свою діяльність там, де існує низький ризик застосування до них покарання за їх діяння.

9. Продаж тютюнових виробів забезпечує венчурний капітал для інших видів незаконної торгівлі. Наприклад, члени в'єтнамської діаспори стали ключовими гравцями в незаконній торгівлі сигаретами в Німеччині та Чеській Республіці. У такий спосіб заробленим початковим капіталом вони змогли стати основними посередниками у ввезенні підроблених товарів з Азії в ЄС та їх подальшому розповсюдженню у Західній Європі.

10. Поширеність такого явища, як незаконна торгівля сигаретами, виявляє реальні межі спроможності країн ОБСЄ у боротьбі з незаконним обігом тютюнових виробів та вимагає від компетентних органів дієвих заходів щодо запобігання та протидії такому обігу.

В даному контексті доречно згадати й про наслідки незаконного обігу тютюнових виробів. Ці наслідки надають вельми непривабливого відтінку економічному та соціальному життю суспільства і їх слід очікувати в таких аспектах [13]:

1. *Національна безпека та організована злочинність.* Доступність каналів постачання для організованих злочинних та терористичних угруповань підриває основи економічного розвитку, демократії та прав людини, ставить під сумнів верховенство закону, сприяє поширенню корупції серед чиновників та рядових громадян. Поза тим, ті ж самі канали постачання можуть використовуватись і для торгівлі людьми, зброєю та наркотиками. На незаконній торгівлі цигарками злочинці можуть заробити великі гроші з мінімальним ризиком, при цьому законодавство передбачає порівняно м'які покарання за злочини в цій галузі, а ймовірність судового переслідування досить мала. З цієї причини незаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон стає досить привабливим джерелом доходів для організованих злочинних угруповань та терористичних спільнот. При цьому, коли нелегальний логістичний ланцюжок для транспортування тютюнових виробів вже організований, значна частина дистриб'юторів використовують його для торгівлі низкою інших нелегальних товарів.

2. *Повага до верховенства закону.* Суспільство поступово втрачає повагу до закону та довіру до правоохоронних органів, коли починає розуміти, що встановлених порядків та законів в країні не дотримуються, а порушники законів залишаються непокараними. Якщо пересічні громадяни лише зрідка чують про арешти або покарання злочинців, причетних до незаконного обігу тютюнових виробів (імпорту, експорту, транспортування, зберігання, торгівлі з порушенням вимог законодавства, що регулює ці питання), то у суспільстві культивується думка про малоефективну роботу правоохоронців та незначущу роль законодавства. А той факт, що злочинці, які систематично порушують закон, залишаються непокараними – певним чином впливає на громадян, що, безумовно, призводить до послаблення адекватного сприйняття загальноприйнятих норм законослухняної поведінки.

3. *Охорона здоров'я.* Незаконна торгівля сигаретами, як складова нелегального обігу тютюнових виробів, перешкоджає державним програмам в галузі охорони здоров'я. А саме, в умовах неефективного законодавчого регулювання дешеві нелегальні цигарки стають легкодоступними для молоді. Як правило, незаконно переміщені через митний кордон сигарети коштують на «чорному» ринку щонайменше вдвічі дешевше, ніж товари, що продаються на законних підставах. Вочевидь, низькі ціни на сигарети передбачені для залучення споживачів із категорії малозабезпечених верств населення. Тому, коли нелегальні тютюнові вироби стають легкодоступним товаром, то не лише

знижується результативність впровадження програм щодо боротьби з тютюнопалінням, але й виявляється різюча різниця стану здоров'я різних прошарків населення. На відміну від легальної тютюнової продукції, виробництво та реалізація якої відбувається відповідно до чітких нормативно-правових вимог (наявність попередження про шкоду здоров'ю, дотримання максимально допустимого вмісту смол та нікотину, здатність до «самозагасання»), нелегальні тютюнові вироби, особливо контрафактні, не відповідають вимогам законодавства – частково або ж повністю. Так, результати проведених Нідерландським національним інститутом охорони здоров'я та навколишнього середовища (RIVM) досліджень показують, що в контрафактних сигаретах міститься у 5 разів більше кадмію і в 6 разів більше свинцю, ніж у легальних тютюнових виробах. А Всесвітня митна організація (ВМО) повідомила про вилучення контрафактних сигарет, у яких були знайдені кліщі. Крім того, ВМО оприлюднила інформацію про безпрецедентні способи маскування, що використовують контрабандисти для незаконного переміщення через митний кордон цигарок. Так, наприклад, було зазначено, що тютюнові вироби перевозились у бочках з губчатим титаном, котрі містили ядовитий газ хлорин. У цьому випадку загроза здоров'ю була не лише співробітникам, які відповідали за догляд небезпечного вантажа та вилучення нелегальної продукції, а й курцям, хто вдихав би ядовитий дим вилучених сигарет.

4. *Недоотримання податкових надходжень.* Незаконний обіг тютюнових виробів не лише шкодить верховенству права, а й веде до зменшення податкової бази національної економіки будь-якої держави, консеквенцією чого є недоотримання податкових надходжень. Зокрема, незаконна торгівля сигаретами позбавляє уряди грошових коштів, що могли б спрямовуватись на розвиток охорони здоров'я, освіти, обороноздатності країн, поліпшення транспортної інфраструктури, охорони навколишнього середовища, комунального господарства тощо. Європейська комісія оцінює річний об'єм податкових надходжень, недоотриманих країнами-членами ЄС через незаконну торгівлю сигаретами, майже у 10 млрд євро. Сукупні бюджетні втрати ЄС, пов'язані з ухилянням від сплати мита, акцизних зборів і ПДВ, оцінюються в середньому в 1,5 млн євро з одного сорокафунтового контейнера, котрим перевозиться 10 млн незаконних цигарок [14].

5. *Фінансові втрати законслухняних виробників та продавців тютюнових виробів.* Незаконна торгівля тютюновими виробами позбавляє законслухняні компанії не лише певної частки потенційних доходів, а й ускладнює чесну конкуренцію, значно знижує ефективність капіталовкладень в розробку та впровадження інновацій (наприклад, впровадження технології T&T (відстежування та слідкування), що дозволяє відслідковувати рух тютюнової продукції в ланцюжку постачання), послаблює дистриб'юторську діяльність, негативно впливає на зайнятість населення та цінність брендів. Попит на нелегальні сигарети суттєво знижує рівень доходів ритейлерів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, проведене нами дослідження показало, що незаконний обіг тютюнових виробів шкодить і суспільству, і національним економікам держав ЄС. Споживачі тютюнової продукції продовжують псувати своє здоров'я, оскільки нелегальні сигарети зазвичай залишаються доступнішими за ціною, контрафактні – досить низької якості, а от уряди держав втрачають мільйонні суми через несплачені податки, мита та інші обов'язкові платежі. До того ж, обіг тютюнових виробів з порушенням вимог законодавства сприяє розвитку організованої злочинності – чим становить об'єктивну загрозу національній безпеці будь-якої держави. Саме тому, при розробці стратегії протидії незаконному обігу тютюнових виробів та для ефективності її реалізації варто обов'язково враховувати усі аспекти даного делікту, зокрема його причини та наслідки.

Бібліографічний список

1. Euromonitor International [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euromonitor.com/analytics>.
2. Красовський К.С. Тютюн і закон, або Рамкова Конвенція з контролю над тютюном ратифікована, що далі? / К.С. Красовський. – Київ, 2005. – 133 с.
3. Кисловський Ю.Г. Контрабанда: история и современность / Ю.Г. Кисловский. – М. : «Инфра-М», 2009. – 306 с.
4. Додін Є.В. Організація боротьби з митними правопорушеннями та контрабандою : навч. посіб. / Є.В. Додін ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – [2-е вид., випр. та допов.]. – Львів : Сполом, 2010. – 368 с.
5. Романенко І.М. Адміністративно-правові засади профілактики порушень митних правил : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / І.М. Романенко ; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 17 с.
6. Кириченко І.В. Запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / І.В. Кириченко. – К., 2009. – 20 с.
7. Лисенко В.В. Сучасний стан та проблеми протидії незаконному обігу товарів / В.В. Лисенко, О.П. Дзісяк // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8. – С. 74-81.

8. Кого снабжают белорусы контрабандными сигаретами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=21619.
9. Боротьба з незаконною торгівлею [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bat.ua/group/sites/BAT_ALAJQW.nsf/vwPagesWebLive/DOAGCKAH.
10. Questions and Answers on – European Commission – Europa EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/docs/body/q_and_a_en.pdf.
11. EU anti-fraud official: Tobacco smuggling is 'major source' of organised crime [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euractiv.com/section/trade-society/interview/olaf-official-tobacco-smuggling-major-source-for-organised-crime/>.
12. A Hazy Crisis: Illicit Cigarette Smuggling in the OSCE Region, July, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/Shelley%27s%20Testimony.pdf>.
13. Незаконная торговля табачными изделиями и методы борьбы с ней [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iticnet.org/images/The_Illicit_Trade_in_Tobacco_Products_and_How_to_Tackle_It_Second_Edition_Russian_.pdf.
14. EU action to reduce illicit trade in tobacco products. European Parliamentary Research Service. Briefing 16/01/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europarl.europa.eu/.../Action-de-l-UE-visant-a-reduire-le-commerce-illicite-du-tabac-EN>.

References

1. Euromonitor International, available at: <http://www.euromonitor.com/analytics> (access date January 04, 2018).
2. Krasovskyi, K.S. (2005), *Tiutiun i zakon, abo Ramkova Konventsiiia z kontroliu nad tiutiunom ratyfikovana, shcho dali?* [Tobacco and the law, or the Framework Convention on Tobacco Control ratified, what's next?], Kyiv, Ukraine, 133 p.
3. Kislovskiy, Yu.G. (2009), *Kontrabanda: istoriia i sovremennost* [Smuggling: History and Modernity], "Infra-M", Moscow, Russia, 306 p.
4. Dodin, Ye.V. (2010), *Orhanizatsiia borotby z mytnymy pravoporushenniamy ta kontrabandoiu* [Organization of the fight against customs offenses and smuggling], tutorial, Spolom, Lviv, Ukraine, 368 p.
5. Romanenko, I.M. (2011), "Administrative and legal principles of prevention of violations of customs rules", Thesis abstract of Cand. Sc. (Jur.), 12.00.07, Zaporizhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, 17 p.
6. Kyrychenko, I.V. (2009), "Prevention of crimes in the sphere of alcoholic beverages and tobacco products turnover", Thesis abstract of Cand. Sc. (Jur.), 12.00.08, Kyiv National University of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine, 20 p.
7. Lysenko, V.V. and Dzisiak, O.P. (2008), "The current state and problems of counteracting the illicit circulation of goods", *Visnyk prokuratury*, no. 8, pp. 74-81.
8. *Kogo snabzhaiut belorusy kontrabandnymi sigaretami* [Whom Belarusians are supplied with contraband cigarettes], available at: http://www.zautra.by/art.php?sn_nid=21619 (access date January 06, 2018).
9. *Borotba z nezakonnoiu torhivleiu* [Fighting illegal trade], available at: http://www.bat.ua/group/sites/BAT_ALAJQW.nsf/vwPagesWebLive/DOAGCKAH (access date January 12, 2018).
10. Questions and Answers on – European Commission – Europa EU, available at: https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/docs/body/q_and_a_en.pdf (access date January 14, 2018).
11. EU anti-fraud official: Tobacco smuggling is 'major source' of organised crime, available at: <https://www.euractiv.com/section/trade-society/interview/olaf-official-tobacco-smuggling-major-source-for-organised-crime/> (access date January 15, 2018).
12. A Hazy Crisis: Illicit Cigarette Smuggling in the OSCE Region, July, 2017, available at: <https://www.csce.gov/sites/helsinkicommission.house.gov/files/Shelley%27s%20Testimony.pdf> (access date January 16, 2018).
13. *Nezakonnaia trgovlia tabachnymi izdeliiami I metody borby s ney* [Illicit trade in tobacco products and methods of combating it], available at: http://iticnet.org/images/The_Illicit_Trade_in_Tobacco_Products_and_How_to_Tackle_It_Second_Edition_Russian_.pdf (access date January 12, 2018).
14. EU action to reduce illicit trade in tobacco products. European Parliamentary Research Service. Briefing 16/01/2014, available at: <http://www.europarl.europa.eu/.../Action-de-l-UE-visant-a-reduire-le-commerce-illicite-du-tabac-EN> (access date January 11, 2018).

Капітанець С.В. НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В ЄС: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Мета. Загальний аналіз проблеми незаконного обігу тютюнових виробів, виокремлення основних причин та наслідків цього делікту.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети в даній статті використано такі методи: індукції та дедукції, теоретичного узагальнення – при розгляді наукових та довідкових джерел з питань незаконного обігу тютюнових виробів; системного аналізу – для визначення глибини проблеми нелегального обігу сигарет та детального вивчення її складових (імпорт, експорт, транспортування, зберігання, торгівлю з порушенням вимог законодавства, що регулює ці питання); гіпотетико-дедуктивний – для виокремлення основних причин та наслідків незаконного обігу тютюнових виробів та встановлення їх значення у вивченні цього делікту; абстрактно-логічний – для формування висновків та пропозицій.

Результати. Розглянуто та проаналізовано деякі аспекти незаконного обігу тютюнових виробів. Обґрунтовано важливість врахування результатів досліджень міжнародних організацій, моніторингу, проведення незалежних опитувань, обміну інформацією для встановлення масштабів проблеми, пов'язаної з таким обігом. Визначено основні причини та наслідки незаконного обігу тютюнової продукції.

Наукова новизна. Обґрунтовано припущення про те, що встановлення причин та наслідків проблеми незаконного обігу тютюнових виробів є важливим чинником у вибудові ефективної системи запобігання і протидії незаконному обігу тютюнових виробів.

Практична значущість. Основні положення даного дослідження можуть бути використані в процесі формування стратегії та розробки програми запобігання і протидії незаконному обігу тютюнових виробів.

Ключові слова: тютюнові вироби, незаконний обіг, контрафактні товари, незаконна торгівля, порушення митних правил, митний кордон.

Kapitanets S.V. ILLICIT TURNOVER OF TOBACCO PRODUCTS IN THE EU: CAUSES AND CONSEQUENCES

Purpose. The generalize the problem of illicit turnover of tobacco products, distinguish the main causes and consequences of this delict.

Methodology of research. In order to achieve this goal, the following methods are used in this article: induction and deduction, theoretical generalization – when considering scientific and reference sources on illicit trafficking in tobacco products; system analysis – when determine the depth of the problem of illegal circulation of cigarettes and a detailed study of its components (import, export, transportation, storage, trade in violation of the requirements of legislation governing these issues); hypothetically deductive – for distinguish the main causes and consequences of illicit trafficking in tobacco products and determine their significance in the investigation of this delict; abstract-logical – in formulate conclusions and suggestions.

Findings. Some aspects of illicit turnover in tobacco products have been considered and analyzed. The importance of taking into account the results of researches of international organizations, monitoring, conducting independent surveys, exchange of information for determining the scale of the problem associated with such delict was substantiated. The main reasons and consequences of the illicit turnover of tobacco products were determined.

Originality. It was grounded that the establishment of the causes and consequences of the problem of illegal turnover of tobacco products is an important factor in the construction of an effective system for preventing and counteracting the illicit circulation of tobacco products.

Practical value. The main provisions of this study can be used in the process of developing a strategy and developing a program to prevent and counteract the illicit turnover of tobacco products.

Key words: tobacco products, illicit turnover, counterfeit goods, illegal trade, violation of customs rules, customs border.

Капитанец С.В. НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ ТАБАЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ В ЕС: ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Цель. Общий анализ проблемы незаконного оборота табачных изделий, выделение основных причин и последствий этого деликта.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в данной статье использованы следующие методы: индукции и дедукции, теоретического обобщения – при рассмотрении научных и справочных источников по вопросам незаконного оборота табачных изделий; системного анализа – для определения глубины проблемы нелегального оборота сигарет и детальное изучения ее составляющих (импорт, экспорт, транспортировка, хранение, торговля с нарушением требований законодательства, регулирующего эти вопросы) гипотетико-дедуктивный – для выделения основных причин и последствий незаконного оборота табачных изделий и установления их значения в изучении этого деликта; абстрактно-логический – для формирования выводов и предложений.

Результаты. Рассмотрены и проанализированы некоторые аспекты незаконного оборота табачных изделий. Обоснована важность учета результатов исследований международных организаций, мониторинга, проведения независимых опросов, обмена информацией для установления масштабов проблемы, связанной с таким обращением. Определены основные причины и последствия незаконного оборота табачных изделий.

Научная новизна. Обоснованно предположение о том, что установление причин и последствий проблемы незаконного оборота табачных изделий является важным фактором в выстраивании эффективной системы предотвращения и противодействия незаконному обороту табачных изделий.

Практическая значимость. Основные положения данного исследования могут быть использованы в процессе формирования стратегии и разработки программы предотвращения и противодействия незаконному обороту табачных изделий.

Ключевые слова: табачные изделия, незаконный оборот, контрафактные товары, незаконная торговля, нарушение таможенных правил, таможенная граница.